

**ORATIO DE
DIALECTICA
PHILIPPI
MELANCHTHONIS
—MATTHAEI...**

Matthaeus Dresser

ORATIO
De Dialectica

Philippi Melanchthonis

MATTHAEI DRESSERI.

Ex ludo VII virali ad Albim.

L I P S I A E,

Anno

M. D. L X X X.

AMPLISSIMO
VIRO, NOBILITATE
GENERIS, VIRTUTE, S^A-
pientiæ præstanti, D. ABRAHAMO A'
MELZENRAD, capitaneo superioris
Lusatix, suo domino &
Patrono

Matthæus Dresserus

S. D.

EMINI TENARRA-
tionem à me flagitare de
curriculo vitæ Doct. Mar-
tini Lutheri, per Thomam
Fabrum, ludi Budissinensis
moderatore: cum fortè in lectio-
nem orationis meæ de Georgio Fa-
bricio incidisses. Ex quo sanè cogno-
scere statim potui tuum insignem in
Doct. Martinum Lutherum amorem,
& iudicium præclarum de doctrina
Ecclesiæ, industria diuini illius orga-
ni repurgata. Ego verò tametsi fatear,
neque licere mihi, neque inte-
grum esse, vt laborem tibi, tanto Viro,

A 2

in re

in re præsertim tam honesta, omnium-
que piorum vocibus ac literis prædi-
canda, non impertiam: tamen obtem-
perare hætenus minus potui: iccirco
quia tanta est argumenti huius ampli-
tudo, vt ipsa me moles deterreat.
Summa enim sunt in isto Viro omnia,
neq; potest eius spiritus absq; orato-
rio spiritu exprimi, quem ego mihi
neq; arrogo, neq; si arrogare maximè
velim, reprobare possim. Quid igitur?
perspexi animum tuum incredibili
amore literarum, atque adeò omnis
diuinæ atq; humanæ sapientiæ accen-
sum. Non enim desistis in tantis occu-
pationibus, quibus te officij munus
circundat, euoluere atq; perscrutari
scripta, quæcunq; vel ad cœlestis do-
ctrinæ cognitionem, vel ad humana-
rum rerum scientiam conducunt.
Quod fane decus, quo in nobili præ-
sertim & magno Viro rarius est, co-
plus admirationis mouere nobis de-
bet. Quocirca sic de me existimes ve-
lim, curæ mihi fuisse magnæ, & esse
nunc,

nunc, vt, quoniam in re maiori concedere postulationi tuæ æquæ, & honestæ non potui: in minori aliqua studium operamque meam tibi nauem. Mitto igitur iam ad te de Philippi Melanchthonis Dialectica orationem, cuius nomen & memoria tibi, & omnibus bonis non minus quam mihi pergrata atq; iucunda est. Neq; quæres, credo, à me de Philippi Dialectica, cur hoc tempore scribendum duxerim. Decet enim me, in hoc munere scholastico, honorificam de hoc scripto tanti Viri mentionem in animos studiosorum inferere: quo & amare illud magis incipiant, & gratiam Deo, pro tanta luce doctrinæ per dominum Philippum ad nos translata, habere se perpetuam debere cognoscant, id quod & pietas exigit, & ratio ipsa monet, vt videlicet bene meritos grata memoria prosequamur. In scholis Persicis, quarum disciplinam memorabilem describit Xenophon, primo *νόος παιδείας*, iudicium acre & seuerum

rum de ingratis discipulis factum est. Quem enim gratiam referre posse, nec referre velle deprehenderunt, in eum feuerissimè animaduērterunt : propterea quod in Præceptores ingratus, in Deum ipsum impius est, nec parentibus & patriæ etiam debita officia persoluit. Ingratitudinem autem in vestigio consequi solet impudentia, quæ ad omnem turpitudinem dux est. Quid igitur aliud quærunt vituperatores Philippi Dialecticæ, quam vt femina pietatis & discientium animis euellere possint? Cicero pro Archia negat mercedem aliam Virtuti deberi, neque quicquam etiam à magnis Viris desiderari, præter nominis gloriam sempiternam. Et sanè detracta hac, non facile vllus se in magnis laboribus volet exercere. Norunt plæriq; contentiones Philippi, laboresq; in quibus per omnem vitam sic est versatus, vt vsque ad extremum spacium vix vllum tranquillum atq; ociosum spiritum duxerit. Quamobrem
iustum

iustum esse etiam ratio dictat, v̄t commemoratio nominis eius nullo tempore dimittatur, sed cum omni posteritate adæquetur. De Aristotelis calumniatoribus præclarè Aristoteles dixit, Citius eorum libros & nomina evanuisse, quam ipsa corpora. quod eodem modo de Philippi nostri vituperatoribus dici posse omnes sani mecum iudicant. Vale, & officiosam meam in præceptorem tantum pietatem, in te verò studium ardens, atq; paratum in partem optimam accipe.

Myſenæ ex VII virali ludo. Non.

Auguſti, anno LXXX.

ORATIO DE DIA- LECTICA PHILIPPI MELANCHTHONIS.

N Vnquam credidi fore, viuo
Philippo Melanchthone, tam be-
ne de Ecclesia & scholis merito,
vt vtilissimus eius & verè aure-
us libellus Dialecticæ, ipso mor-
tuo, in crimen contentionemq; vocaretur.
Quid enim est ab vilo vnquam scriptum in
hoc genere, si quidem breuitatem spectes,
neruosius, si ordinem, concinnius & apti-
us, si perspicuitatem, dilucidius & planius?
Equidem præcepta ipsa non aliundè quam
ex veris, integerrimisq; fontibus hausta
sunt: Exempla verò quæ ad illustrandum
præcepta adhibentur, Deus bone, quanta
copia, varietateq; doctrinæ discentes in-
struunt? Quod si ordinem etiam quæris,
ex Aristotelis organo, quo hætenus om-
nes scholæ & Academia certatim vsi sunt,
is in omni parte expressus atq; decerptus
est. Quæ est igitur insania nostri seculi, aut
quis furor horum temporum, vt vel verbis
extenuare aliqui, vel facto ipso imminue-
re dignitatem huius libelli audeant? Ete-
nim cum complector animo, duplex ho-
minum genus, à quibus Præceptoris nostri

ORATIO DE DIALECTICA

Dialectica inuaditur, reperio: Vnum, quod præcepta impugnare audet, nescio propter quam prolixitatem, confusionem, aut *παιτολογίαν*. Alterum eorum quos non pudet exempla ex medio, vel potius ex visceribus disciplinarum maximarum selecta, dente maledico carpere. Qui præcepta cauillantur, tenuia ea esse nimis suspiciosè arguunt, multaq; continere superflua, quorum vsus nullus sit in hac arte, nec ordine satis apto tradi. De exemplis verò quaruntur nonnulli, nimis ea esse ad Theologiæ studium directa, & grandiora, quam vt incipientibus hanc artem cognoscere conueniant.

Et si autem ea defensio omnium optima est, quæ non verborum copia, sed rerum ipsarum grauitate, atq; testimonio nititur: & absq; meo patrociniò Dialectica Philippi à sanis, & rectè sentientibus omnibus, magni æstimatur: tamen non tam laudandi causa, quam vindicandi à calumnijs, orationem de ea breuem & verecundam habere instituiam. Confido autem satis propugnatum iri hunc librum, si præcepta primum ex veris fontibus hausta esse, iustoq; ordine exponi, planum fecero: tum exempla eiusmodi omnino esse demonstrauero, vt artem hanc, eiusq; vsum omnem illustrent,

strent, & meliora nullus in hoc genere ha-
ctenus vsurparit, neq; adhuc adhibere quis-
quam possit. Ita duæ partes orationis meæ
erunt, quarum prior de regulis, posterior
de exemplis aget.

Præcepta dico in hoc libello, omnium
optima, & saluberrima esse, primum quia
ex Aristotele excerpta sunt, & cum eius-
dem organo Dialectico congruunt. Ac de
Aristotele quod dixi, nolo in controuersi-
am disceptationemq; ab vlllo vocari, quin
artifex sit ille atq; magister huius artis, om-
ni exceptione maior. Id quod concedi mi-
hi tribuique cupio, perinde vt Geometræ
quædam dari sibi concediq; postulant, quo
facilius id quod volunt explicent, atq; ob-
tineant. Non enim patrociniò vllius eget
Aristoteles: neque is ego sum, qui patro-
num, propugnatoremq; tanti auctoris, cu-
ius à tot sæculis inuicta inuiolataq; fuit au-
toritas, me constituere debeam. Equidem
verè si iudicare volumus, ipsa fundamenta
artis differendi labefactat is, qui Aristotelis
Dialecticè conuellit, aut vituperandam
censet. Nec principia alia Deus ipse menti-
bus nostris inscuit, ex quibus Dialecticæ
Præcepta extrui possint, quam quæ Aristot-
eles in organo exposuit. Vt igitur contra
negantem principia disputandum non esse
omnes.

ORATIO DE DIALECTICA

omnes fani iudicant : sic nec Aristotelis Dialecticæ vituperatores operosè refutandi sunt, sed tanquam insani explodendi.

Iam igitur hoc fundamento iacto, videamus quomodo ex vniuerso organo Aristotelis, fragrantissimos flosculos decerpserit noster Philippus, eodemq; ordine sua præcepta explicarit, qui in fontibus continetur. Orditur enim Philippus cum Aristotelis organo Dialecticam à primis elementis, hoc est, à vocibus simplicibus, vt Grammatica incipit à literis. Hinc adeo fit, vt in ipso vestibulo huius libri doctrina de prædicabilibus, quæ nihil aliud sunt quàm simplicium vocabulorum gradus, tradatur. Cum autem talis vocabulorum distinctio omnis, prædicationum modis inseruiat: mox post prædicabilia, quomodo vna vox prædicari de altera debeat, ostenditur. Tum prædicamentorum doctrina attextitur, quæ artificio admirabili genus in cuiusque vocabuli explicatione, tanquam in tabella exhibet.

At quorsum hæc de prædicabilibus & prædicamentis? huc videlicet, vt ex illis tanquam minutis particulis definitiones, diuisiones, propositiones, & tandem argumenta ipsa conficiantur. Quid enim definiet aut componet is, qui vocabula atque parti-

particulas, ex quibus conflatur definitio aut propositio, paratas atq; expeditas non habet? Necessse igitur fuit in ipso vestibulo Dialecticæ, doctrinam prædicabilium & prædicamentorum collocari. Sed cur quæstionum diuisionem, statim in principio Dialecticæ ponit Philippus? Vbi ea in Aristotele reperitur? Respondeo in ipso quoque vestibulo Organi, nempe in prima diuisione, quæ sic se habet: Eorum quæ dicuntur seu enunciantur, alia sunt coniuncta, alia simplicia: Iam quid sunt simplicia, nisi singula vocabula? vt Cælum, Terra, &c. Quid sunt composita vel complexa, nisi integræ propositiones? Hactenus itaque Dialectica Philippi cum Aristotelis ordine congruit, eodem enim modo vterq; initia huius artis ponit, & clauem discipulis ad aperiendum fores totius Dialecticæ porrigit. Vt autem acumen atq; solertia Aristotelis in inueniendo: sic lumen atq; facultas Philippi in explicando singularis est & admiranda. Quis enim maiori luce, atq; perspicuitate prædicamentorum vsum monstrauit, quàm noster Philippus? Tenebræ sunt meræ, quæ ab alijs in hoc genere tradita sunt, & adhuc traduntur, nisi lumen à Philippi Dialectica accipiant.

Sequitur in libello Philippi definitio. At hæc

hæc in Aristotele vbi locum habet? Respondeo in analyticis posterioribus. Quid enim hæc tractant aliud, quàm de demonstratione & definitione? Ipsa verò definitionum doctrina, in libello Philippi, quàm est dilucida? quamq̃ apta breuitate vniuersam definiendi rationem complectitur? Fateor autem non omnes definitionum formas, quæ in hoc libello recensentur, inueniri in Aristotele posse: sed interim tamen nihil est à Philippo additum, quod aut tanquam inutile, aut redundans, atque superfluum reijci possit. Quæ enim ex commentatoribus Aristotelis, Boëtio præsertim adiectæ sunt definiendi formæ, vsum certum & quidem amplum in omni ferè explicatione doctrinæ artium, & disciplinarum habent. Nec vllò sanè modo, reprehendendum est; hoc augendi præcepta artis studium, vnde euidentis vtilitas emanat. Etsi enim Aristoteles copiosè, tenuissima quæque in hac arte persecutus sit: tamen non ita plene perfectèq̃ omnia enodauit, quin vsus consequentium ætatum, & nostri etiam seculi aliquid requirat, quod in schola Aristotelis fortasse desiderauit nemo, quod eodem modo de diuisionum formis à Philippo nostro commemoratis affirmare possum: non eas quidem omnes
extare

extare in Aristotele : sed tamen cum à recentioribus excogitatae sint magnarum utilitatum causa, iure optimo in Philippi quoque Dialecticam infusae sunt. Quod qui negat, aut impugnat, manifestam illè utilitatem disturbare existimandus est. Nec est quod quisquam mihi superfluitatem in hac parte obijciat : cum nihil sit superuacaneum, nec quicquam quod usum non habeat, in eà reperiatur.

Additur tandem etiàm tanquam *ἁπλοῦς* doctrinae de vocibus simplicibus, doctrina de Methodo, quae nihil est nisi compendiaria & recta via explicandi voces, seu terminos simplices, nempe per definitionem, diuisionem, causas, effectus, cognata, pugnantia : quo usus doctrinae hactenus de praedicabilibus, praedicamentis, definitionibus, & diuisionibus tradita declaratur. Suntque hae ipsae quaestiones omni ex parte ex Aristotele decerptae, praesertim ex secundo Analyticorum posteriorum, ac congruunt cum his quae Cicero in 3. de Oratore recensuit. An sit, quid sit, quare sit, quae causae, qui effectus. Quocirca nec ista Dialecticae Philippi particula, reiicienda est, sed riuulus potius fontis Aristotelici habenda.

A' vocum simplicium doctrina transit
Diale-

Dialectica Philippi ad cōtexendarum propositionum artificium. In hunc enim vsum termini simplices traduntur, vt ex eorum compositione aut diuisione, propositiones conficiantur. Ac ex compositione quidem affirmatiua, ex diuisione verò propositio negatiua gignitur. Est enim componere subiectum cum prædicato copulare, vt aurum est metallum: homo est conditus ad cultum Dei, & vsum proximi. Diuidere verò est prædicatum à subiecto diuellere, siue disiungere, vt: mundus non est æternus. Anima non interit cum corpore. Eodem prorsus modo Aristoteles post κατηγορίας vtilem tractatum περὶ ἐκμνείας, id est, de propositione instituit. Est enim Interpretatio hoc loco Aristoteli nihil aliud, quam propositio, vel enunciatio, cogitata mentis exprimens atq; declarans. Quanquam bona etiam pars doctrinæ huius explicatur in primo Analyticorum priorum, vbi artificium retexendi seu resoluendi syllogismum in propositiones, & eas rursus in partes suas, subiectum nimirum & prædicatum monstratur. Iam cogita quantam lucem attulerit Philippus huic doctrinæ de propositionibus, & quam perspicuè dextre q̃ multas quæstiones obscuras, & intricatas de modalibus propositionibus, de necessitate,

PHILIPPI MELANCH.

tate, de contingentia, de æquipollentia, oppositione modalium propositionum, & futuris contingentibus enodarit. Profectò tantum est in his capitibus eruditæ & salutaris doctrinæ, nihil vt dici posse existimem vel luculentius, vel vsu ipso vberius. Penè dixerim fontes per hæc aperiri explicationis multorum vtilium capitum in Physica, Ethica & Theologia.

Vt autem ex vocibus simplicibus propositiones, sic vicissim ex propositionibus argumenta conficiuntur. Est enim nihil aliud argumentatio, quàm ex propositionū artificiosa connexionē iusta conclusio, ad cōfirmandum aut refutandum aliquid accommodata. Hanc ipsam ob causam in organo Aristotelis post librum *πρὸς ἐρμηνείας* sequuntur duo libri analyticorum priorū, qui toti in hoc consumuntur, vt argumentationis formas explanent. Meritò itaque in Philippi etiam libello, absoluta propositionum doctrina, mox argumentandi artificium in libro tertio monstratur. Fateor autem plures multo species argumētationis à Domino Philippo, quàm ab Aristotele tradi, quippe qui duas tantum ponit, syllogismum & inductionem: cum Philippus quinque numeret, & Aristotelicis formis Enthymema, Exemplum & Soriten adiici-

B

at.

O R A T I O D E D I A L E C T I C A

at. Non tamen iccirco dissentire Philippi doctrinam in hac parte ab Aristotelica putandum est. Nam quas Aristoteles argumentationis formas præcipuas generatim & vniuerse constituit, eas Philippus diffundens, in plures species, lucidioris doctrinæ causa distinxit.

Errat enim si quis putat Aristotelem Enthymema ab argumentatione excludere: cum Enthymema ipse definiat, & syllogismo includat. Nihil enim differt Enthymema à syllogismo, nisi defectu alterius præmissarum, quâdo vel maior vel minor breuitatis aut infirmitatis causa occultatur atque omittitur. Quod eodem modo de exemplo dici potest, quod & ipsum ab inductione nulla re distat, nisi imperfectione. Vt enim Enthymema imperfectus syllogismus, sic exemplum imperfecta inductio est. Quid de Sorite dicam, qui neque ad syllogismum, neque ad Inductionem quadrat? Fateor quidem hunc in argumentationis numero nullo esse apud Aristotelem: sed semina tamē illius sparsa ab Aristotele sunt in Canone, qui in antepredicamentis de connexionevocum necessario coherentium recitatur. Sic nec de hypotheticis syllogismis doctrinam ex professo Aristoteles tradidisse videtur: nihilominus tamen: quia
neces-

necessaria Dialecticę pars est: partim ex vestigiis, quę in Aristotele reperiuntur, partim ex Boëtio assumenda nostro Philippo fuit. Quia itaque partim cum Aristotele ipso, partim cum Boëtio interprete & commentatore Aristotelis congruit hæc pars, & vsum habet magnum in omni ferè doctrina: causa quærenda non est, cur in suam Dialecticam Dominus Philippus transtulerit. Consequentiarum porrò regulas tot, nempe viginti, vnde decerpserit autor noster fortè miraris. Sed neque de his ipsis est, quod quisquam dubitet, quin ex ipsis visceribus organi Aristotelis sumptæ atq; expressæ sint.

Supereft liber quartus Dialecticę Philippi, cuius vt tres sunt partes primariæ, ita ex tribus voluminibus organi Aristotelici delibatæ sunt. Quæ enim in vestibulo huius libri de demonstratione Dominus Philippus aspergit, tanquam flosculi sunt de medulla posteriorum analyticorum Aristotelis decerpti. Loci verè inuentionis, qui in secunda parte quarti libri exponuntur, an non riuuli sunt fontis vberissimi, qui in topicis Aristotelis continetur? Certè hi à nostro autore tanta luce verborum explicati sunt, vt & Aristotelem omni pene ex parte redoleant, & ad nostros vsus planè

ORATIO DE DIALECTICA.

apti, & quasi sculpti esse videantur. De fallaciis, quæ partim sunt *παρὰ τὴν λέξιν*, partim *ἐν τὴν λέξιν*, dubium sanè nemini esse potest, nisi qui organum Aristotelis nunquā vidit, quin ex libello *πρὸς ἑλέγχους σοφιστικῶν*, Aristotelis omnino effictæ sint. Inserta est Domini Philippi libello vtilissima doctrina de modo seu artificio dissolvendi vitiosa argumēta, quæ & ipsa ex corpore organi Aristotelici tanquam succus quidam salubris emanavit. Tandem addita est appendix, vel corollarium, siue *προσθήκη μέγ* de parvis logicalibus, quod commentum quidem scholasticum est, in scholis scilicet superiorum temporum, neque temerè, neque inutiliter vsurpatum: quia de vocibus nonnullis, & loquendi modis lectorem commonefacit.

Ex hac breui commemoratione apertū manifestumque est, eodem ordine prorsus tradidisse nostrum Philippum suā Dialecticē, quo artifex in hoc genere suum organum tractavit Aristoteles. Neque aliæ etiam sunt præcepta, quæ in libello Philippi extant, quàm quæ iam olim ab ipso Aristotele nobis relicta sunt. Cū ergo tantus sit vtriusque auctoris, ipsius nempe artificis Aristotelis, & nostræ apiculæ, Philippi Melanchthonis cōsensus: vituperari aut labefactari

factari vnus opus non potest, nisi eodem motu impugnetur etiam aut corruat alterius.

Iam verò certum est methodum *συνθετικὴν*, qua vterque suam Dialecticam conscripsit, huic arti tradendæ omnium esse conuenientissimam, quis enim negare potest, quin vnum in vnoquoque genere prius sit multis? & simplex ipsius natura ductu, atque ordine antecedit compositum? Rectè itaque primo loco in Dialectica nostri auctoris, æquè atque in Aristotelis organo, simplicia vocabula in prædicabilibus & prædicamentis, tum etiam in definitione, diuisione, & methodo explicantur. Tum in secundo libro compositio & diuissio, hoc est, connexio & distractio vocem per propositiones affirmatiuas & negatiuas ostenditur. Tertio autem loco ipsarum propositionum coagmentatio iusta & ad conclusionem accommodata, secundum argumentationis leges, exponitur. Postremo, vt ad corporis cuiusque vitam atque motum naturalem necessaria est anima: sic ad syllogismum, aut aliam quamcunque argumentationem opus est medio termino, qui est ipsum argumentum, siue causa probationis aut cōfutationis. Hic ergo vbi & quomodo inueniendus aut eruendus sit,

ORATIO DE DIALECTICA

in libro quarto auctoris nostri commodissime docetur. Sic ergo & naturæ ipsius ductui, & diuino actionum mentis nostræ ordini congruenter tota doctrina Dialecticæ in hoc auctore nostro procedit: vt qui ordinem hunc reprehendit, in ipsam naturam, & ordinis autorem maledicta conferre videatur.

At verò videmus in aliis huius artis voluminibus, neotericorum præsertim, inuerti planè hunc ordinem, & ab inuentio-
nis locis incoari Dialecticam: iccirco quia inuenire prius, quàm componere syllogismos, & de compositis iudicare oporteat. Callidum profecto inuentum, quod ante hoc tempus, neq; Aristoteli, neque Philippo nostro venire in mentem potuit. Quod tamen facile quoque concesserim, si prius hoc docere aliquis potuerit: medium terminum in syllogismo antecedere præmissas, & compositum prius esse simplicium. Quod perinde est, ac si in Gràmatica dicas: Literis priores esse syllabas, syllabis dictiones, dictionibus constructionem. Quod cum hætenus persuadere potuerit nemo: quid est quod recedere ab eo ordine, quem natura dicat, & vsus ipse expostulat, velimus? Etenim cum syllogismum componere volumus, præmissæ ante omnia in promptu
sint

sint necesse est. Tum demum medium ex locis, tanquam tertium aliquod, quod sit quasi gluten, nodus, seu vinculum requiringdum est. Non itaque primo loco traditionem, modus seu artificium ipsum contexendi syllogismos, multò minus natura patitur. Hæc enim partes prius format quàm totum, membra prius præparat, quàm corpus componit. Itaque docuit nos inde vsq; ab initio prius vocabula simplicia nosse, interpretari, atque discernere: tum deinde sensim componere atque diuidere, & tandem ratiocinari, iudicareque. Hunc ordinem naturæ cum Dialectica Philippi teneat: haud sanè video, quid melius, aut vtilius, ab vlllo hominum gigni aut fingi saltem possit.

Sed age, ne rationib. diutius pugnemus, impossibilitatem saltem consideremus. Quid quæso proficiet is in inuentionis doctrina, qui τεχνικὰ vocabula nondum ex prædicabilibus & prædicamentis didicit? quomodo ex genere argumentum ducet, qui prædicationum modos ex prædicabilibus non cognouit? quomodo ex definitione diuisioneq; argumentum eruet, qui nullas definiendi & diuidendi leges percepit? Nisi fortè miscere cælum terræ velimus, & vna cum locis prædicabilia, prædicamenta,

camenta, definitiones, prædicandi modos tradere. Quod, quæso, quid aliud fuerit, quam cum ratione insanire? Non confundendo, sed distinguendo artes docentur, & illustrantur.

Cæterum qui propter multitudinem præceptorum fastidio aut satietate quadam à Dialectica Philippi abalienantur, ociosa quædam aspergi, nonnulla etiam præter rem sæpius repeti arguunt. Habentque hi sua haud quidem reprehendenda præcepta, quæ velut leges in æs incisas accuratè, sancteque seruanda in cuiusque artis explanatione existimant: *κατὰ παντός, καὶ αὐτό, καθόλου πρώτον*. Ad hæc igitur cum non omnia in Dialectica Philippi quadrare, nescio quo opinionis errore, putent: Satis magnam causam se nactos arbitrantur, cur ea relicta, commodiores libellos, magisque ad præcepta illa sua directa, quærant atque amplectantur. Hinc adeò fit, vt mira varietas libellorum Dialecticæ, & nuper admodum noua quædam, quasi soboles ex Gallia in Germaniam importata sit. Hos ego neque inimicè insectabor, neque acerbè aduersus illos contendam. Ociosa certè ego in Dialectica Philippi nulla inuenio, neque aliena etiam arte differendi admiscuisse illum vllò in loco memini. Si qua eiusmodi

modi animaduertuntur ab aliis fortè, ij su-
um iudicium relinquunt Philippo nostro,
nec vitio id ei vertant, quod ille sibi iure o-
mni duxit laudi. Quod enim asperfit pas-
sim popularia nimis, vt aliquibus videri
possunt, & bonum præceptum iterauit, eo
fecit, vt vsum huius artis magis declararet,
& quo ad eius fieri posset, cum omnibus
communicaret. Hanc si quis ociosam *ταυ-
τολογία*, aut copiam inertem appellandā
ducit: nē is facit intelligendo, vt nihil de
docentis munere intelligat. Ego verò fa-
cilitatem & liberalitatem quandam in do-
cendo nomino, quā Deus peculiari do-
no ad Dominum Philippum transtulit: &
qui docere alios feliciter cupit, hunc virtu-
tem istam imitari, quantum potest, ne uti-
quam pudeat. Dandum est enim aliquid
naturæ excellenti: sit liberior impetus in
magnis viris: non vinculis illis aut legibus
in æs incisæ astringi semper volunt: sed quæ
habent, quæque sciunt, liberali pectore ef-
fundunt. Nec interea tamen metas artis in-
signiter transeunt. Hoc artificium nos ab
ijs discere, non corrigere aut vituperare
decet. Quid Socrates fecit apud Xeno-
phontem? quibus verbis Hippia fastidium
refutat? cum is quasi irridens dixisset, ad-
huc ô Socrates, eadem dictas, quæ te dudū

ORATIO DE DIALECTICA

audiui prædicantem? Respondit Socrates: quod magis est, ô Hippia, non eodem modo semper dico, sed & de iisdem. Hoc si vitiosum est, habet noster autor cum Aristotele & aliis artificibus commune.

○ Contra nouitatem verò ex Gallia propagatam, quid dicam aliud, nisi quod Thucydides in ciues suos Atticos pronunciauit? *δ' οὐλοὶ τῶν ἀτόπων, ὑπερόπται ἐιοθότων.* Quod ipsum vitium toties etiam in iisdem notat Demosthenes. Quod si nouitatis studium, leuitatis argumentum est: haud sanè video, quomodo crimen hoc effugere possint hi, qui Galli *καινοτομίαν, καὶ ἀθυροσομίαν* tanto cum applausu excipiunt, & cornicum oculos cum eo configere, quàm vestigia vsitata, trita, atq; probata persequi malunt. Sed satis mihi de hac parte verborum fecisse videor. Relinquatur ergo hoc in causa neque in præceptionibus, neque in ordine tradendi quicquam desiderari in hoc libello auctoris nostri posse.

Sequitur vt de altera institutæ diuisionis parte dicere aggrediar, quæ cum exemplorum copiam, quibus præcepta artis illustrauit Philippus, complectatur, summis virib. in id incumbendum mihi video, vt utrūq; probem, & ritè accommodata esse præceptis exempla, & vsum ad omnes ferè disciplinas

plinas afferre amplissimum. Sunt autem exempla in hoc libello non vniusmodi, sed varia pro rerum scilicet varietate, quas Dialectica disertè explicare docet. Vt enim cōmunis est ministra aliarum artium, & gubernatrix methodi in cuiuscunque doctrinæ explicatione: sic disciplinarum omniū exemplis communiter etiam vtitur: quo viam & rationem tradendi vniuersas & singulas artes demonstraret. Itaque reperiuntur in hoc libello exempla Ethica, Physica, Oratoria, Arithmetica, Geometrica, nonnulla etiam ex Medicina & doctrina legū petita. In primis tamen ex theologia tot videas deprompta, vt penè ad eam solam digitum intendere, aut dirigi videatur. Neque sunt tamen ista leuia, aut momenti exigui, sed ex ipsis visceribus sumpta, & præceptis ritè, ex omni parte accommodata.

De Ethica primùm vt dicamus, quis negat multum lucis doctrinæ toti de moribus accedere per definitionem & diuisionem virtutis in prima specie qualitatis, tum per methodicam explicationem eiusdem in fine libri primi? Etenim qui definitionem virtutis tenet, species nouit, causas, effectus cognata, pugnantia didicit: an non iam is totius doctrinæ de virtutē, ideam in animo suo conceptam atque comprehensam habet?

ORATIO DE DIALECTICA

bet? Mihi sic videtur, fores per hæc patefieri ad fontes, hoc est ad totum Aristotelem & Platonē, quatenus de moribus differunt. Ab Aristotele quidem doctrinam solidam accipimus, sed ex Philippi Dialectica methodū cognoscimus, quæ facis instar præluce legenti, & viam omnem monstrat, seriem partium, membra & argumenta exhibet. Quàm erudita est definitio legis naturæ in definitione causali? Quid dicam de affectibus, quorum doctrina per exempla huius libelli sit illustrata & perpolita est, ut & quid sint, ex tertia specie qualitatis, & quomodo distinguendebeāt, passim ex perspicuis syllogismorum exemplis cognosci possit. Quomodo item ab opinione differat affectus, regula de distinctionum nominibus disertè docet. De fine hominis vix quicquam dici potest luculentius, quàm quod in refutatione syllogismi sophistici, ex sentētia Epicuri, & paulò post in exemplo Ethicæ demōstrationis commemoratur. Non libet prouehi longius in hac parte, ne quem offendant prolixitas.

De Physica porrò quam præclara exempla in hoc libro proponuntur? An non eruditam tabellam rerum in tota vniuersitate existentium substantiæ prædicamentum suppeditat? idq; non solum, sed modū etiā
fin.

singularem penè definiendarum per genus & differentiam ostendit. Deinde naturalium potentiarum atque impotentiarum quam apta exempla in secunda specie qualitatis adiecta sunt? Quàm eruditè gradus necessitatis in fine secundi libri discernuntur? Quàm lucidè fontes contingentiæ aperiuntur, & denique fatum stoicum refutatur? De cometa etiam disputationem magnā ex parte syllogismorum exempla passim expediunt. Immortalitatē animæ duo syllogismi in secunda figura enodant. Causarū porrò in libro quarto tot diuisiones tā perspicuè explanantur, vt totam Physicam ferè illustrent. In sexta diuisione causarum vnico argumento commentum Aristotelis de æternitate mundi refutatur. In loco effectuum probatur Deū esse causam mundi & quidem intelligentem.

Oratoria exempla quot & quàm illustria hic liber habet? etenim non solum propositionem principalem in oratione aliorū, tum ordine argumenta monstrat: sed cum ipsi etiam scribere aut dicere aliquid volumus, propositionem prius certam constituere iubet, tum argumenta ad eam confirmandam aut refutandam ex locis adhibere. Hinc principalem propositionem orationis Ciceronis pro Milone didicimus: hinc

ORATIO DE DIALECTICA

hinc principalem syllogismum Demosthenicæ orationis de Corona inter exempla sophisticorum syllogismorum reperimus. Sed propero ad reliqua. Arithmeticæ & Astronomiæ exempla rariora sunt, sed aliqua tamē, præsertim popularia. Ex arte medica insigne est illud de criticis diebus, ut alia prætermittam, quod sub Dialectico syllogismo, libro quarto, recensetur: qui scilicet fiat, ut septimo die plerumque tanta sit naturæ cum morbo lucta, & alterū ex iis, hoc est, vel natura vel morbus vincat: nempe ex mutatione humorum, quæ accidit ex accessu lunæ, ad cōtrarium signum, quod regulariter fit septimo die. In loco de causis quam multæ voces ex medica arte, quot diuisiones causarum ex Galeno declarantur? Deniq; vix potest quicquam esse vtilius ad intelligendam philosophiam, quàm discrimen sectarum, quod appendicis loco additur doctrinæ de demonstratione in libro quarto.

Iam de exemplis ex iuris prudentia sumptis dicturus, non velim quenquam adeo morose de me iudicare, quasi putem legū doctrinam in Dialecticam transfusam esse, aut ex ea peti posse. Hoc tantum affirmo, semina quædam perspicua doctrinæ Iuris, ex noticiis naturæ insitis, passim inter alia
exem-

exempla eminere. Primum certè definitio illustris Iurisprudētiæ in prima specie qualitatis traditur. Deinde, Lex quid sit, & ad quid obliget, in prædicamento relationis docetur. Quid multa? fontes doctrinæ Iurisconsultorum, prædicamentum relationis continet. De iudiciis, eorumque partibus, de litigatione forēsi, de militia, de speciebus iuris, quàm pia vtiliaq; exempla passim insperguntur?

Hæc omnia quâvis vtilitates magnas adferant, tam ad præceptorum vim, vsumque intelligendum, quam ad rerum cognitionem comparandam, tamen illustrius præclariusq; nihil est in toto volumine, quàm theologicorum exemplorum copia atque delectus. Ea enim, vt mihi quidem videtur, bonam partem doctrinæ Christianæ explicant. Initio statim dispositionē Psalmi 133. recenset, quæ quasi lumen aliquod de cæteris Psalmis iudicandi præbet. In prædicabilibus modos prædicandi de filio Dei in Ecclesia receptos & approbatos explanat. In prædicamento substantiæ Dei, & trium personarum diuinitatis definitionem recitat, & nomen *ὑποστάσις* ab hypostasi discernit. In prima specie qualitatis virtutum Christianarum definitiones ponit. In secunda specie genus peccati originalis inquit, quod

ORATIO DE DIALECTICA

quod est impotentia seu defectus & inclinatio praua. In prædicamento relationis baptismi, peccati, fidei, iustificationis, gloriæ Deo debitæ, & gratiæ definitiones luculentas commemorat. In actionis prædicamento sacramentum & sacrificium definit. In prædicamento quando, argumento ex temporis circumstantia ducto, Messiaæ aduentum, contra Iudæos probat. In prædicamento ubi, argumento ex loci circumstantia ducto, confirmat ecclesiæ sedem in terris vsque ad consummationem seculi. In definitione nominis phrasen nonnullas Pauli, Rom. 6. Esse sub lege, esse sub gratia. Item Psalmi 110. De torrente in via bibet, interpretatur. In definitione essentiali peccati definitionem repetit, in definitione collecta ex partibus pœnitentiam definit. In commemoratione vtilitatis veræ diuisionis discrimen euidens magistratus politici, & ministerij ecclesiastici exponit. In tertia forma diuisionum partes legis Moisaicæ, & vitæ Christianæ ex Paulo enumerat. In libro secundo vim & naturam multarum propositionum in scriptura sancta, ex linguæ Græcæ & Hebraicæ consuetudine, ac phrasi declarat. Et necessitatem absolutam à necessitate consequentiæ adeò perspicuè discernit, nihil vt lucidius dici ab illo

ullo posse videatur. Tum necessitatem illam stoicam, quàm falso multi omnibus gentibus Deo tribuerunt, funditus evertit. In tertio libro discrimen libertatis Christianæ & ciuilis proponit in regula tertia de syllogismis. Mox in regula quarta propositionem inusitatam: Verbum caro factum est, explicat. In quinta propositione enarrat, de qua in Ecclesia disputatur: Omnis essentia diuina est pater: vbi ostendit nomen essentiae commune esse tribus personis. In sexta, refutat falsam opinionem Iudæorum, de conseruatione Ecclesiæ scilicet eo modo, quem ipsi errore quodam fascinati sibi fingeant. Mox illustri syllogismo propositionem, fide sumus iusti, declarat, quàm tota penè Ecclesia ante hæc tempora non intellexit. In secunda figura syllogismorum, modo quarto, ex Ecclesiæ definitione ducto argumento excludit sectam Mahometicam ab Ecclesia. In syllogismo expositorio discernit clauas Ecclesiæ & politicum imperium, & syllogismum Christi, Matth. 22. repetit. De reductionibus argumentis duobus ordinem magistratus propugnat. In Enthymemate Abelis exemplo docet, quid sanctis siue Christianis expectandum sit in hac & altera vita. Paulò post Salomonis iudicium in controuersia duarum

C

rum

ORATIO DE DIALECTICA

tum mulierum ad fontes reuocat, & de regno Christi, sententiam veram, confutato somnio Iudæorum, exponit. De inductione impium decretum pontificiæ Ecclesiæ de cœlibatu sacerdotum refellit. In exemplo factum Abrahami de immolatione filij discernit ab aliorum factis eiusdem generis, per causas, & paulò post duobus argumentis à Petri exemplo ductis, potestatem ministerij Ecclesiastici, non in gladio, sed verbo solo sitam esse probat. Tum contra communionem facultatum argumentum profert. In Sorite vsum crucis in Ecclesia, tum argumentum epistolæ ad Ebræos cap. 7. exponit de discrimine sacerdotij Christi & Leuitici. In quarta regula consequentiarum piam tradit solutionem argumenti de concupiscentia. In sexta & septima refellit argumentum ex Paulo malè citatum contra coniugium. In decima de vera sententia dicti Augustini de autoritate Ecclesiæ differit, & vnde Ecclesiæ autoritas omnis pendeat, nempe à Christo autore, planum facit. In Hypothetica copulatiua iustitiam Christianam cum infirmitate cōiunctam in hac vita tota probat. In disiunctiua iusticiam fidei ex remotione operum legis confirmat.

In quarto libro tribus causis certitudinis

nis in Philosophia disertè addit quantum
 κριτήριον, id est, normam certitudinis, pa-
 trefactionem diuinam, ostendens aliā cau-
 sam certitudinis in verbo Dei quærendam
 non esse præter solum verbum, siue autori-
 tatem Dei dicentis. Mox certitudinem gra-
 tiæ Dei, remissionis peccatorum, salutis, &
 exauditionis precum euidentī argumento
 demonstrat, contra horrendam dubitatio-
 nem siue ἐποχὴν papisticā & perniciosam
 quorundā dogma de prædestinatione par-
 ticulari. In loco definitionis dictū Pauli de
 gloria explicat. In Etymologia iterum ex vi
 vocis euincit certitudinem salutis nostræ;
 quantumuis cor & animus totus trepidet?
 Paulò post de sententia dicti Christi disse-
 rit Matth. 5. de effossione oculi. In octaua
 diuisione causarum, rerū à Dauide in man-
 dato munere gestarum causas, item casti-
 tatis Iosephi distinguit. In secunda regula
 de causa finali, fines diuersos petitionis bo-
 norum corporalium, in quarta petitione
 dominicæ orationis recenset. In loco ante-
 cedentium & consequentium ex Propheta
 conuincit non solum mortuū esse pro pec-
 catis nostris Messiam, sed etiam resuscita-
 tum, contra pertinaces Iudæos. Tum ordi-
 nem in regeneratione & iustificatione o-
 stendit, in qua mortificatio præcedit viuifi-
 cationem,

ORATIO DE DIALECTICA

cationem, angore consequitur pax. In loco ab impossibili doctrinam Ecclesiæ asserit. De connexis partes legis Mosaicæ, & filij Dei æternitatem explanat. In loco similiū exemplo Davidis docet opera legis moralis, longè anteferenda esse ceremoniis.

Penè defessus sum enumeratione exemplorum. Quocirca ne copia fastidio adhaerescat, reliqua prudens omittam. Hæc autem hætenus commemoravi, ut magnitudinem utilitatis dialecticæ Philippi probarent. Ac si cui ingrata fortè est hæc theologorum exemplorum varietas, alienam quæ putat tractationem ab arte Dialectica, tanquàm minus homogeneā, vel κατ' αὐτόν, hoc est nativam & propriam: is hoc responsum habeat: exemplis ad docendam Dialecticā opus est notis, utilibus & illustribus, ex quibus usus artis perspicui atque cognosci possit. Absque hoc enim Dialectica quorsum pertineat haud video. Iam verò cuius doctrinæ exempla utiliora, aut illustriora in Christianis scholis esse possunt, quàm theologiæ? quid notius nobis Christianis, aut maiori curæ esse debet, quàm Christiana religio? An non hanc à teneris statim vnguiculis inbibere ipsa professio nos cogit? Quòd si Aristoteli Geometrica inculcare exempla suis discipulis honestum fuit, iccirco

circo quia eam artem in primis didicerunt Aristotelici studiosi: quomodo non conueniet Christianis vsurpare exempla ex doctrina ea, quam inde vsque à baptismo nostro profitemur, & simul cum lacte ex ore parentum præceptorūq; percipimus? Non igitur ἐτερογενεῖα sunt talia, sed Christianæ Dialecticæ prorsus cognata. Estque profectò ingens donum Philippi, quod ad doctrinam Christianam penè primus huius artis præcepta, tam bellè dextreque applicauit. Christianamque ad eò Dialecticam ex Ethnica fecit. Confer huc aliorū librorum Dialecticæ exempla: quid quæso ea eruditionis continent? quàm tenuia sunt & angusta? Huius verò nostri autoris exempla latè patent, sæpeque integram aliquam doctrinam, aut orationem, complectuntur & mirè iudicium informant atque acunt.

Et si autem neque artium confusionem probo, neq; theologiam in Dialectica docendam esse iudico: tamen aspersa & inculcata exempla religionis Christianæ plurimum utilitatis adferre discipulis planè statuo. Nec dubito firmissimè animis studiosorum adhærere exempla definitionū, distinctionum, & argumentorum præcipuas partes siue capita doctrinæ Christia-

ORATIO DE DIALECTICA

ne illustrantia atque munientia. Hinc enim fit, vt cum communiter audiatur hæc ars ab omnibus literarum studiosis: communia etiam omnes elementa Christianæ religionis percipiant, & refutare etiam dissentientes ex veris principiis discant. Hinc Iurisconsulti, hinc Medici, hinc Politici, qui aliquando Dialecticam Philippi audiuerunt, doctrinæ Christianæ elementa norunt, & per omnem vitam in animis retinent: vt iam theologiæ fundamenta à primis vsque annis iaceant, quotquot Dialecticam Philippi discunt. Hanc igitur tam salutarem, tamque liberalem & vberem scientiâ religionis Christianæ, quid est, quod gratis animis amplecti, magnique facere nolimus?

Inuidet nobis aduersarij religionis tantam felicitatem, quam nostro Philippo acceptam merito referimus. Et nisi quid me fallit, coeperunt iam tum, aut certè aliquanto post incipient eodem modo suam Dialecticam tradere: quo & ipsi elemēta theologiæ, vnâ cum præceptionibus artis inculcent discipulis suis: & ppugnatores religionis suæ in scholis alant. Ac nisi Romanæ Ecclesiæ edictis arcerentur, obuiss quod aiunt, vlnis Philippi nostri Dialecticâ amplecterentur. Vident enim suos libellos, quot-

PHILIPPI MELANCH.

quotquot ferè scribunt, meras esse tenebras, si cum Philippi Dialectica conferantur. Edita est Louanij Dialectica ab Hunneo, in qua quicquid lucis est, id omne ex libello Philippi excerptum est. Ac Philippica exempla si demas, nihil nisi caliginem relinques. Quamobrè gratus sit nobis Philippi nostri labor, eumque virum propter donum summæ perspicuitatis & facilitatis in docendo suspiciamus, veneremur, & amemus, nec diminui eius amorem in animis nostris ullius hominis odio, conuiciis, aut insectationibus patiamur. Philippi enim flosculos tanta solertia, tantoque labore ex tota Philosophia & Theologia decerptos, qui aspernatur aut floccipendit huius impietatem ipsæ ministræ iustitiæ, Furæ vindicabunt. Nos quidem ô Philippe, & memoriam tui conseruabimus, & gratiam tibi habebimus toties, quoties fragrantibus tuis flosculis fruimur.

